

het

noordbrabants
museum

jaarverslag
2018

Inhoudsopgave

Woord vooraf	03
Bericht van de Raad van Toezicht	04
Facts & figures	08
Onze bezoekers	09
Tentoonstellingen	13
Collectie	19
Educatie	22
Development	25
De onderneming	29
Financiële gegevens	32
Bijlagen	34
Aanwinsten	34
Uitgaande bruiklenen	35
Toezicht en directie	36
Culturele partners	37
Partners	38
Colofon	39

Woord vooraf

Het succes van een museum wordt niet alleen gemeten aan het aantal bezoekers. Factoren als bezoekerswaardering, draagvlak, de reputatie bij collega-musea, bruikleengevers en potentiële bezoekers in binnen- en buitenland zijn evenzeer van belang, net als de financiële gezondheid en de mogelijkheden tot het versterken van de collectie. We mogen constateren dat Het Noordbrabants Museum de laatste jaren op al deze punten positief heeft gescoord en dat 2018 in dat opzicht geen uitzondering was.

Het jaar kende een afwisselende programmering, met sterk tot de verbeelding sprekende exposities. Met de succesvolle tentoonstellingen *Loving Vincent*, *Tim Walker: The Garden of Earthly Delights*, *Jan Sluijters. De wilde jaren en Uit de stal van Bosch. Jheronimus Bosch en de Aanbidding der Koningen* bleven we dicht bij de drie Brabantse kunstenaars die we als onze kernkunstenaars aanduiden: Bosch, Van Gogh en Sluijters. De expositie *Geloven in vriendschap. 700 jaar Zwanebroeders in 's-Hertogenbosch*, geopend door koning Willem-Alexander, besteedde aandacht aan een uitzonderlijk cultuurhistorisch fenomeen.

Maar er werden ook letterlijk en figuurlijk grenzen overschreden: de expositie *A Chinese Journey: The Sigg Collection* toonde Chinese hedendaagse kunst, in de tentoonstelling *Kamagurkistan* verkenden we aan de hand van Vlaamse cartoonist Kamagurka de grenzen van de ernst en met de expositie *Manish Nai: Capturing Time* gaven we een internationaal gewaardeerde Indiase kunstenaar de eerste museale solotentoonstelling in Europa. Met in totaal 219.343 bezoekers en een gemeten gemiddelde bezoekerswaardering van 8,3 mag worden gesproken van een geslaagde programmering.

Ook op het gebied van de collectievorming werden stappen gezet. Hoewel het aantal aanwinsten niet uitzonderlijk groot was, konden interessante historische objecten en kunstwerken worden verworven, waaronder schilderijen van de Brabantse kunstenaars Paul Bril, Adriaan de Lelie, Antoon Derkinderen, Antoon van Welie en René Daniëls. Het meest tot de verbeelding sprak natuurlijk de aankoop van het op de TEFAF 2018 aangeboden *Stilleven met flessen en schelp* door Vincent van Gogh. Dit werk (de derde Van Gogh in anderhalf jaar) kon worden aangekocht voor 2,5 miljoen euro dankzij ruimhartige steun van een groot aantal organisaties, bedrijven en particulieren.

De wijze waarop deze kostbare aanwinst werd verworven, illustreert zowel het grote draagvlak van het museum als het belang van intensieve fondsenwerving. De provincie Noord-Brabant bleek bereid een 30-jarige lening van 1,5 miljoen euro te verstrekken. Het resterende bedrag was afkomstig uit de jaarlijkse bijdrage van de BankGiro Loterij, van sponsors via Het Noordbrabants Museum Fonds en uit de aan het museum nagelaten erfenis van oud-Boschenaar Th.M.J.A. Verstappen. Omdat fondsenwerving en relatie-management in de toekomst steeds belangrijker worden om de ambities van het museum te kunnen realiseren, werd in 2018 een afzonderlijke afdeling development opgezet.

Dankzij het grote aantal bezoekers én de trouwe steun van de provincie Noord-Brabant en de gemeente 's-Hertogenbosch, van de BankGiro Loterij, onze sponsors en Vrienden, kon in 2018 niet alleen een mooie programmering worden gerealiseerd, maar waren we ook in staat om te investeren ten behoeve van toekomstige ontwikkelingen: in tentoonstellingsprojecten van internationale allure, modernisering van presentaties, faciliteiten en IT, en in de kennis en vaardigheden van medewerkers.

Het bezoek van koning Willem-Alexander, de aankoop van het stilleven van Vincent van Gogh, ruime media-aandacht, een toename van het aantal scholieren en bijna 220.000 tevreden bezoekers: Het Noordbrabants Museum kan terugkijken op een succesvol 2018. Graag bedank ik eenieder die heeft bijgedragen aan het succes van ons museum en daarmee het fundament van het museum voor de komende jaren verder heeft versterkt.

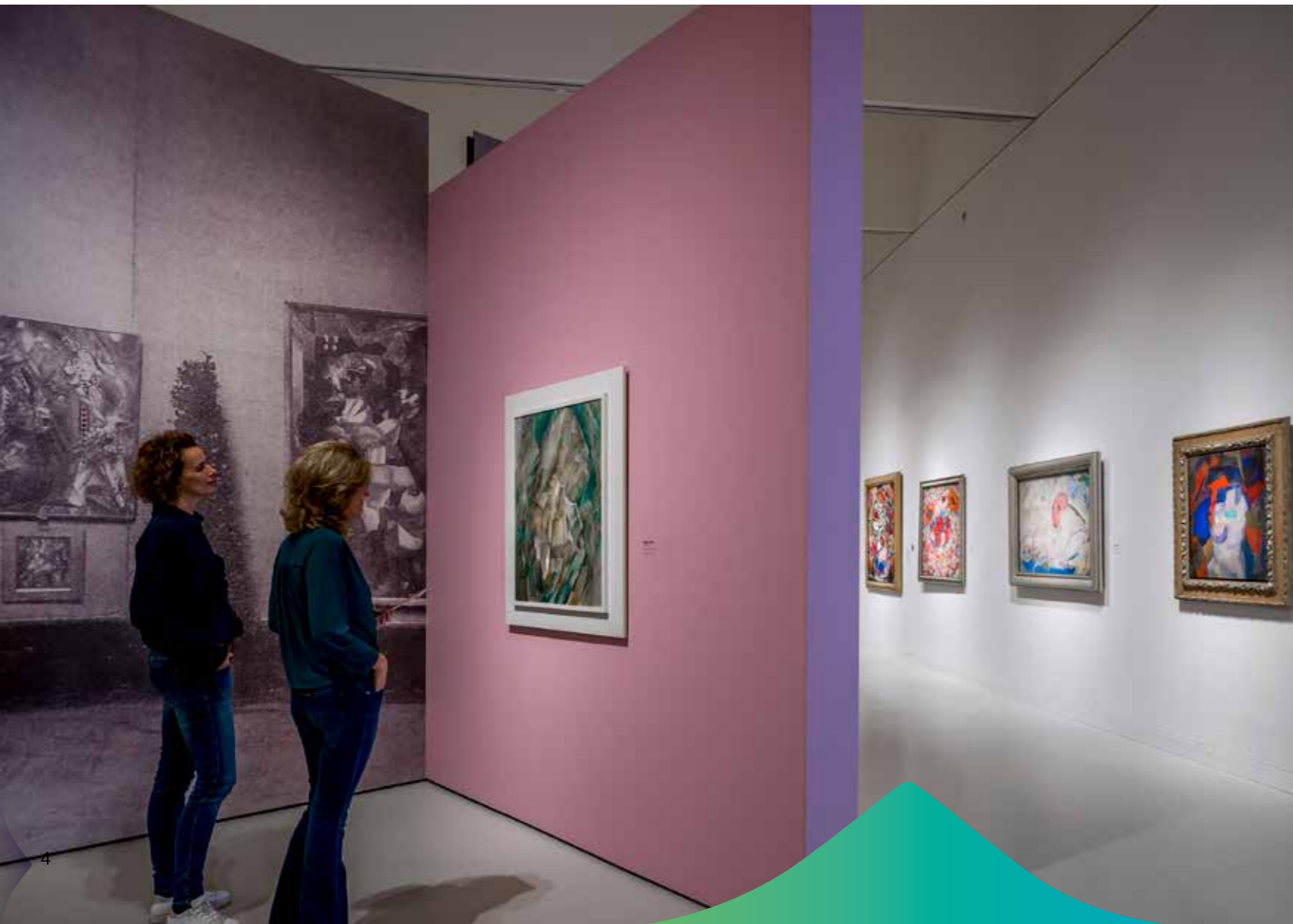
Charles de Mooij
directeur Het Noordbrabants Museum

Bericht van de Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht van Het Noordbrabants Museum ziet het niet alleen als zijn taak om toezicht te houden op beleid en bedrijfsvoering van het museum, maar ook om de directie als adviseur en klankbord bij te staan in de realisatie van de in het recente verleden geformuleerde toekomstvisie en ambities. De Raad doet dat met genoegen en in de overtuiging dat het museum nog veel potentieel heeft dat de komende jaren kan worden benut. De succesvolle activiteiten in 2018 lieten zien waartoe de museumstaf, in eendrachtige samenwerking met subsidiënten, sponsors, Vrienden en de vele trouwe bezoekers in staat is.

De Raad van Toezicht kwam in 2018 vier maal in vergadering bijeen, waarbij onder meer werd gesproken over de reguliere bedrijfsvoering, de financiële situatie en verantwoording, over personele aangelegenheden en collectievorming. Ook werd gesproken over bijzondere projecten zoals het gezamenlijke initiatief van Het Noordbrabants Museum en Brabants Landschap inzake het Buiten Museum Herlaer. Speciale aandacht was er uiteraard voor de verwerving van het in 2018 aangekochte stilleven van Vincent van Gogh, met name voor de wijze van financiering van dit in alle opzichten waardevolle kunstwerk door middel van een lening van de provincie Noord-Brabant.

Nadat de Raad het voorgaande jaar besloot om de governance van het museum volledig in lijn te brengen met de Governance Code Cultuur, werden in 2018 met toestemming van de provincie Noord-Brabant en de gemeente 's-Hertogenbosch de statuten gewijzigd. De akte van statutenwijziging werd op 17 oktober 2018 gepasseerd door notaris mr. H. Gräler te 's-Hertogenbosch. Daarnaast werd het uit 2017 daterende directiereglement aangepast en werd een reglement voor de Raad van Toezicht ingevoerd.

Evenals in voorgaande jaren toonden de leden van de Raad ook in 2018 een sterke betrokkenheid bij het museum. De leden dienden de directeur en adjunct-directeur waar nodig van advies, in het bijzonder ook ten aanzien van financiële aangelegenheden, stonden de directie bij in besprekingen met subsidiënten, adviseurs en samenwerkingspartners en waren veelvuldig aanwezig bij diverse openingen en belangrijke evenementen.

De Raad van Toezicht hecht veel waarde aan een goed contact met directie en medewerkers. In dat kader woonden leden van de Raad naast officiële bijeenkomsten zoals openingen ook ontspannen bijeenkomsten met de medewerkers bij. Het jaarlijkse functioneringsgesprek met directeur-bestuurder Charles de Mooij vond plaats in april 2018. Daarbij werd niet alleen gesproken over de resultaten van de afgelopen jaren, maar ook over de toekomstige ontwikkeling van het museum. Opnieuw sprak de Raad zijn waardering uit voor de wijze waarop de directeur sinds 2007 leiding geeft aan de organisatie en over de resultaten die sindsdien zijn bereikt.

Die waardering geldt overigens voor de hele organisatie: de Raad van Toezicht is zich terdege bewust van de kwaliteiten van de medewerkers. De Raad weet als geen ander dat het huidige succes van Het Noordbrabants Museum in hoge mate samenhangt met het enthousiasme en de professionaliteit van de museumstaf en is de medewerkers – maar ook vrijwilligers, museumdocenten en rondleiders – erkentelijk voor de wijze waarop zij zich voor het museum inzetten.

Die erkentelijkheid geldt vanzelfsprekend ook de subsidiënten, sponsors, leden van de Brabant-cirkel en van de Businessclub van het museum, de fondsen en de Vrienden die het museum ook in 2018 weer trouw en ruimhartig steunden. Zonder de financiële en morele steun van al deze partijen zou het museum niet zijn geworden wat het nu is: een van de belangrijkste culturele organisaties van Zuid-Nederland, een museum van nationale betekenis en uitstraling. Het Noordbrabants Museum is een financieel gezond instituut dat in staat is om – met een vaak verrassende programmering en een steeds aantrekkelijker collectie – de huidige én nieuwe bezoekers te interesseren en maatschappelijke waarde te creëren voor Brabant en 's-Hertogenbosch.

Harry Hendriks

voorzitter Raad van Toezicht Het Noordbrabants Museum

Facts & figures

Onze bezoekers

In 2018 bezochten 219.343 mensen Het Noordbrabants Museum, hetgeen ruim boven het verwachte bezoekersaantal van 180.000 was. Een bijzondere bezoeker was uiteraard koning Willem-Alexander, die in februari de expositie *Geloven in Vriendschap. 700 jaar Zwanenbroeders in 's-Hertogenbosch* opende. In de loop van het jaar trok vooral de tentoonstelling *A Chinese Journey: The Sigg Collection* veel bezoekers. Aan het einde van 2018 opende het museum de expositie: *Jan Sluijters. De wilde jaren* en kwam er weer een echte Bosch naar 's-Hertogenbosch voor de expositie *Uit de stal van Bosch. Jheronimus Bosch en de Aanbidding der Koningen*. Beide exposities waren echte publiekstrekkers, waardoor het jaar met een hoog bezoekersaantal kon worden afgesloten.

Onze bezoekers blijken hoogopgeleid; het merendeel is vrouw (62%). Opvallend is dat onze bezoekers vaak in gezelschap van een partner of vriend(in) komen; zelden alleen. 48% komt uit de provincie Noord-Brabant, 49% uit de rest van Nederland en 3% uit andere Europese landen. Veel bezoekers bezochten naast een expositie van Het Noordbrabants Museum ook de MuseumShop (42%) en de MuseumBrasserie (34%). Onze bezoekers gaan behalve naar musea graag naar galeries, ballet- en dansvoorstellingen, naar concerten, filmhuisfilms en culturele festivals en evenementen. We werken daarom ook nauw samen met andere culturele organisaties in de regio.

Bezoekerswaardering

Het Continue Bezoekersonderzoek van Hendrik Beerda 2018 laat zien dat Het Noordbrabants Museum als merk in de benchmark sterk scoort. Bezoekers waarderen hun bezoek gemiddeld met een 8,3 en de vaste collectie krijgt gemiddeld een 8. Zij noemen Het Noordbrabants Museum creatief, sympathiek en gedurfd. Hoge cijfers worden gegeven voor het afwisselende aanbod aan tentoonstellingen, maar zeker ook voor de georganiseerde rondleidingen en overige activiteiten in het museum. Andere pluspunten zijn het aantrekkelijke gebouw, goede bereikbaarheid en de prettige sfeer. Uit de benchmark blijkt ook dat we ons nog verder kunnen ontwikkelen en onderscheiden qua informatievoorziening, de bewegwijzering, en de kwaliteit van de horeca.

Vergeleken met andere musea

In vergelijking met andere Nederlandse (kunst)musea heeft Het Noordbrabants Museum relatief veel herhaalbezoekers. Zij komen gemiddeld 2 à 3 keer per jaar, terwijl het percentage nieuwe bezoekers lager is dan bij andere kunstmusea (24% versus 47%). Het Noordbrabants Museum heeft een trouw publiek. Dit is een interessante constatering: in vergelijking met andere musea komen onze bezoekers vaker in hetzelfde jaar terug en bevelen zij een bezoek aan Het Noordbrabants Museum zeker aan. In vergelijking met andere (kunst)musea wordt Het Noordbrabants Museum beduidend meer dan andere musea bezocht door samenwonende/getrouwde mensen zonder thuiswonende kinderen. Het percentage bezoekers met een museumkaart ligt hoger (82% versus 55%) dan bij vergelijkbare musea.

Marketing en communicatie

Om nieuwe doelgroepen te bereiken en bezoekers aan het museum te binden is Het Noordbrabants Museum in 2018 aan de slag gegaan met de doorontwikkeling van zijn 'corporate story'. Er is meer aandacht voor het neerzetten van een heldere positionering en een onderscheidende profilering van het museum: wie zijn we, waar staan we voor en wat is onze onderscheidende waarde?

Het Noordbrabants Museum heeft in 2018 de ontwikkeling van de merkkracht en reputatie van het museum door Hendrik Beerda Brand Consultancy laten analyseren, dit als aanvulling op de strategische merkanalyse van 2016 en 2017. Mede dankzij de Bosch-tentoonstelling in 2016 en de recente aankopen van werken van Van Gogh behoort Het Noordbrabants Museum anno 2018 tot de 150 sterkste cultuurmerken van Nederland. De waardering en binding onder de bekenden van het merk zijn hoog: Het Noordbrabants Museum staat 5de op de waarderingsranglijst en 6de op de bindingsranglijst van de museum top-25. De merkpersoonlijkheid van Het Noordbrabants Museum is dat van een sympathiek museum, dat ook relatief gedurfd en actief is. De hoge bezoekenintentie duidt aan dat het museum zeker groeipotentie heeft. Om door de stoten tot de top 20 van 'sterkste Nederlandse musea' – in deze categorie staat het museum inmiddels op 23 – is het van belang dat de bekendheid verder wordt vergroot. Het museum wil zich positioneren als een museum met een kwalitatief aanbod en met internationale allure, als een uniek Nederlands museummerk.

In een wereld die steeds meer online is, is het van belang om daar als organisatie in mee te gaan. In dat opzicht hebben we voortgebouwd op de kwaliteitsslag die we sinds 2016 hebben ingezet. De boodschap is afgestemd op de behoefte en het gedrag van de ontvanger. Dat is terug te zien in de resultaten van de onlinecommunicatie. Het aantal volgers, abonnees en fans is gegroeid. We zetten deze koers voort met in 2019 een focus op goede contentstrategie voor social media, om daarmee nog meer groei te realiseren.

Het Noordbrabants Museum heeft een actieve rol in de doorontwikkeling van de citymarketing van de stad 's-Hertogenbosch. Samen met de gemeente en andere culturele organisatie is de landelijke campagne *'s-Hertogenbosch: Cultuurstad van het Zuiden* opgestart. Hiermee creëren en optimaliseren we de verbinding tussen de meest belangrijke categorieën in de stad: gemeente, culturele voorzieningen, evenementen/festivals, winkels en horeca. Het primaire doel is het trekken van meer cultuurtoeristen, met als consequentie dat culturele instellingen en evenementen meer worden bezocht en de bestedingen in de stad toenemen. In 2019 wordt de campagne voortgezet en zelfs uitgebreid.

Economische spin-off

Een bezoek aan ons museum wordt vaak gecombineerd met winkelen, eten en drinken in de stad of een bezoek aan de Sint Jan. Het museum blijkt daarbij als 'trekker' te fungeren. In 2018 besteedde de bezoeker van Het Noordbrabants Museum gemiddeld zo'n 17,50 euro in de Bossche binnenstad (per persoon per bezoek). Dat betekent dat de economische spin-off ruim 3,8 miljoen euro bedroeg.

Tentoonstellingen

Van Gogh doorgelicht **i.s.m. Van Gogh Museum en RCE** **t/m 21 januari 2018**

Onder de wereldberoemde schilderijen van Vincent van Gogh zit soms een andere voorstelling verborgen. Van Gogh schilderde tussen 1884 en 1888 geregeld zijn kunstwerken over. Vijf schilderijen uit de vaste presentatie van Het Noordbrabants Museum zijn onderzocht door middel van röntgen, infraroodfotografie, infraroodreflectografie en strijklichtfotografie. De resultaten werden gepresenteerd in de tentoonstelling *Van Gogh doorgelicht*. Bezoekers werden meegenomen in de wereld van technisch onderzoek en leerden over de werkwijze van Van Gogh. Wat zit er onder het verfoppervlak? En waarom nam Van Gogh zijn bestaande doeken opnieuw onder handen? De tentoonstelling kwam tot stand in samenwerking met de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, het Rijksmuseum en het Van Gogh Museum.

Loving Vincent: de tentoonstelling **t/m 28 januari 2018**

Loving Vincent: de tentoonstelling is de eerste geschilderde film ter wereld. Meer dan 125 kunstenaars schilderden in zes jaar tijd 65.000 frames in de stijl van Vincent van Gogh. In feite wekten ze Van Goghs meesterwerken tot leven. Samen met de makers Dorota Kobiela en Hugh Welchman maakte Het Noordbrabants Museum als eerste een tentoonstelling over de film, waardoor bezoekers een kijkje achter de schermen van de productie kregen. Meer dan honderd van de mooiste frames werden getoond: elk op zich een prachtig olieverfschilderij. Ook de techniek werd uit de doeken gedaan, te weten hoe de acteurs werden geschilderd en geanimeerd. In een speciaal ingericht werkstation konden bezoekers kennismaken met kunstenaar Setareh Goodarzi en zien hoe ze aan de film had gewerkt.

Papieren juweeltjes **t/m 4 februari 2018**

De tentoonstelling *Papieren juweeltjes van het Provinciaal Genootschap* werd samengesteld uit de collecties van Het Noordbrabants Museum en de Brabant-Collectie in Tilburg. De collecties vormden ooit één verzameling, samengebracht door het in 1837 opgerichte Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant. Bij de 100 topstukken die in Het Noordbrabants Museum werden gepresenteerd, zaten kostbare tekeningen van Saenredam en zeldzame prenten naar ontwerp van Bosch, Bruegel en Rembrandt. Daarnaast werden fantasie- en naaktfiguren getoond, landschappen en gedetailleerde weergaven van flora en fauna, fraaie Brabantse stads- en dorpsgezichten, verluchte manuscripten en kalligrafische modellen. Deze tentoonstelling was een samenwerkingsproject van Het Noordbrabants Museum en de Brabant-Collectie, Tilburg University.

Tim Walker: The Garden of Earthly Delights – Een modiefotograaf ziet Bosch **t/m 25 februari 2018**

In januari 2015 gaf The Nicola Erni Collection opdracht aan de internationaal bekende fotograaf Tim Walker (Guilford, 1970) om een serie nieuwe werken te maken. Hij kreeg daarbij carte blanche en een ongelimiteerd budget. Tim Walker besloot om zich voor dit droomproject te laten inspireren door de kunstenaar die hem al sinds zijn kindertijd boeit: de Brabantse meester Jheronimus Bosch. Een jaar lang werkte hij aan een serie foto's als antwoord op het beroemde werk *De Tuin der Lusten*. Het resultaat was een fantastische reeks van 26 larger-than-life foto's, die Het Noordbrabants Museum als eerste (en voorlopig enige) museum mocht presenteren. De expositie – in samenwerking met The Nicola Erni Collection – werd vormgegeven door Shona Heath, de vaste setdesigner van Tim Walker.

**Geloven in vriendschap. 700 jaar Zwanenbroeders in 's-Hertogenbosch
17 februari t/m 3 juni 2018**

Een overzicht van 700 jaar geschiedenis van de Illustre Lieve Vrouwe Broederschap aan de hand van de belangrijkste kunstvoorwerpen in combinatie met objecten van verwante broedersschappen en Nederlandse, Belgische en Duitse musea. Een uniek inkijkje in dit uitzonderlijke genootschap. Op een lange tafel, dwars door vier paleiszalen, werden de voorwerpen gepresenteerd. De meterslange tafel vol waardevolle voorwerpen staat symbool voor de geschiedenis van de Illustre Lieve Vrouwe Broederschap en een traditie die al zeven eeuwen bestaat: de broederlijke maaltijd. Voor veel mensen is het een mysterie wie er jaarlijks aan de tafel plaatsnemen. In de reken- en wapenboeken van de Broederschap zijn door de eeuwen heen vooraanstaande personen te vinden zoals Jheronimus Bosch en Willem van Oranje, maar ook koning Willem-Alexander schuift wel eens aan.

**A Chinese Journey: The Sigg Collection
17 maart t/m 8 juli 2018**

Bezoekers werden door de Zwitserse kunstverzamelaar Uli Sigg meegenomen op een fascinerende en inspirerende ontdekkingsreis door de wereld van de Chinese hedendaagse kunst. Chinese kunstenaars tonen de afgelopen 15 jaar een hernieuwde interesse voor de eigen spiritualiteit, tradities en ambacht. Terwijl andere kunstenaars (zoals de wereldberoemde Ai Weiwei) juist op de politiek-maatschappelijke problemen van het hedendaagse China reflecteren. De tentoonstelling was een indrukwekkende mix van schilderijen, tekeningen, foto's, sculpturen en video-installaties.

Uli Sigg (1946), Zwitsers zakenman, diplomaat en kunstverzamelaar, sluit eind jaren 70 het eerste handelsverdrag tussen een Westers bedrijf en de Chinese overheid. Daarna is hij van 1995 tot 1998 de Zwitsers ambassadeur in China, Noord-Korea en Mongolië. Om het land en de cultuur beter te leren kennen zoekt Uli Sigg contact met Chinese kunstenaars en als hij merkt dat nog niemand Chinese kunst verzamelt, besluit hij dit zelf te gaan doen. Inmiddels staat de Sigg Collectie wereldwijd bekend als de beste en grootste verzameling op het gebied van de hedendaagse Chinese kunst van 1970 tot heden. Uli Sigg stelde Het Noordbrabants Museum in de gelegenheid een ruime selectie te maken en te tonen.

**Kamagurkistan. Voorbij de grenzen van de ernst
28 juli t/m 28 oktober 2018**

Kamagurka is een veelzijdig kunstenaar voor wie geen taboe veilig is. In Het Noordbrabants Museum was deze zomer een overzichtstentoonstelling te zien. De uitdaging was om samen met hem de grenzen van de ernst te verkennen. Na het passeren van de grenspost van Kamagurkistan, met een visumstempel op zak, stapte je in het land van Kamagurka. Een overzicht van Kamagurka's absurdistische en vaak (met opzet) choquerende oeuvre. In de tentoonstelling was ruim 50 jaar aan cartoons, schilderijen, ruimtelijke objecten en filmpjes van performances van Kamagurka te zien. Vanaf het begin met zijn eerste dagboektekeningen tot aan recent werk zoals strips met de antihelden Bert en Bobje. Ook onbekender werk dat Kamagurka maakte op de kunstacademie, zijn underground cartoons en zelfs dummy's van zijn zelf uitgegeven humoristische cartoonbundels waren te zien. De kern van Kamagurka's werk is humor en dat is verbonden met hoe hij in het leven staat, wat hij waarneemt in zijn omgeving en wat hem inspireert. Kamagurka ontwierp speciaal voor Kamagurkistan de Kamarobot. Deze robot, een verlengstuk van hemzelf, printte dagelijks nieuwe tekeningen.

Manish Nai: Capturing Time
28 juli t/m 4 november 2018

Manish Nai: Capturing Time was de eerste museale solotentoonstelling van de Indiase kunstenaar in Europa. De in Mumbai werkzame Nai werd als zoon van een handelaar in kledingtextiel geïnspireerd door bonte kleuren en de verschillende materialen. Katoen, jute, karton, canvas, krantenpapier en draad bekrast, plooit en perst hij tot geometrische vormen, tekeningen of werken op paneel. Hij vervormt vaak gebruikte, geleefde en karaktervolle materialen tot strakke constructies. In de tentoonstelling waren twaalf werken te zien, waaronder een installatie gemaakt van 400 houten klossen en enorme hoeveelheden gekleurd katoen en sculpturen van krantenpapier. Naast ruimtelijk werk werden in de tentoonstelling ook foto's getoond. De tentoonstelling werd mede mogelijk gemaakt door de Renschdael Art Foundation.

Jan Sluijters. De wilde jaren
17 november 2018 t/m 7 april 2019

De najaarstentoonstelling *Jan Sluijters. De wilde jaren* legde voor het eerst de focus op het vroege werk van Jan Sluijters (1881-1957). Er was te zien hoe hij zich onder invloed van de nationale én internationale moderne kunst ontwikkelde tot een toonaangevend modernist. Sluijters verkende in deze periode verschillende moderne kunststromingen. In deze wilde, experimentele fase, staat de kracht van kleur in zijn werk centraal. Sluijters verbleef in 1906 in Parijs en kwam daar in aanraking met het fauvisme. Doordat hij de moderne invloeden in zijn schilderijen opnam, gaf hij een impuls aan de ontwikkeling van de moderne kunst in Nederland. Samen met Piet Mondriaan en Leo Gestel vormde hij de voorhoede van het zinderende luminisme. Na een nieuw bezoek aan Parijs in 1911 volgde er een productieve periode waarin hij experimenteerde met het kubisme. Het Noordbrabants Museum toonde een groot aantal kleurrijke schilderijen en tekeningen van Sluijters. Daarnaast waren kunstwerken van inspiratiebronnen en gelijkgestemden als Kees van Dongen, Georges Braque en Leo Gestel te zien.

Uit de stal van Bosch. Jheronimus Bosch en de Aanbidding der Koningen
1 december 2018 t/m 10 maart 2019

Het feest van driekoningen, jaarlijks gevierd op 6 januari, is in de christelijke traditie de viering van de openbaring van de goddelijke natuur van Jezus aan de drie wijzen uit het oosten. Het feest van de epifanie, of dertiendag zoals dit ook wel wordt genoemd, was omstreeks 1500 buitengewoon populair in de beeldende kunst. Dit heeft een groot aantal feestelijke voorstellingen opgeleverd, waarbij kunstenaars zich te buiten gaan aan de verbeelding van exotische figuren, hun kledij en hun attributen. Ook Jheronimus Bosch verbeeldde het thema verschillende keren. Twee eigenhandige schilderijen resteren. Een bevindt zich in de collectie van The Metropolitan Museum of Art (New York) en het andere in het Museo del Prado (Madrid). Beide schilderijen werden al vroeg gekopieerd en geïmiteerd en dus gewaardeerd. De vroege waardering uit Bosch' eigen tijd is opmerkelijk. Met meer dan 30 bewaard gebleven vroege kopieën is de interpretatie van Bosch een van de populairste composities uit de laatmiddeleeuwse Nederlanden. Het Bosch Research and Conservation Project, dat sinds 2010 onderzoek doet naar het werk van Bosch en zijn werkplaats, heeft een aantal van deze kopieën nauwkeurig onderzocht. Dit leidde tot een aantal verrassende nieuwe inzichten. De resultaten van dat onderzoek werden gepresenteerd in Het Noordbrabants Museum, aan de hand van de originele werken – waaronder de Aanbidding van Bosch uit New York – en enkele fraaie en bijzonder instructieve films.

Brabantse Nieuwe

Onder de noemer *Brabantse Nieuwe* krijgen jonge, veelbelovende kunstenaars uit Noord-Brabant een podium in Het Noordbrabants Museum. Avans Hogeschool sponsort als partner van het museum deze tentoonstellingenreeks en ondersteunt de visie van het museum, dat ontwikkeling van talent en samenwerking hand in hand gaan.

Samuel Hortulanus – Brabantse Nieuwe
t/m 25 februari 2018

Samuel Hortulanus (Venray, 1988) creëert een eigen wereld met beeld zoals fantasy-schrijvers dat met taal doen. Hij tekent en schildert om een imaginaire samenleving te bouwen. Tegelijkertijd zijn de landschappen of ruimtes waarin deze zich begeven minder herkenbaar. Soms steken zogenaamde totems van goden of voorouders de kop op, die getuige zijn van de rituelen uit de wereld die de kunstenaar schetst. In 2014 studeerde Samuel Hortulanus, als een van de weinige schilders, af aan de AKV St. Joost in Breda.

Matthias Schaareman – Brabantse Nieuwe
14 juli t/m 23 september

Matthias Schaareman (Arnhem, 1986) maakt schilderijen op papier die zich in het spanningsveld tussen het twee- en driedimensionale vlak begeven. In zijn werken komen vormen terug die refereren aan ornamenten uit oude huizen, theaters en industrieel erfgoed. Daarnaast laat hij zich inspireren door de decoratieve motieven en kaders die zijn toegepast in Arabische miniaturen, Russische iconen of Japanse houtblokdrucken. Deels door de precisie die hierin is terug te vinden en deels omdat deze kunstvormen vaak door stijl of beperking onbewust het ruimtelijke spel spelen waar Schaareman naar op zoek is.

Brabantse Nieuwe Revisited. Ingrid Simons / Sabina Timmermans / Jeroen Vrijsen
29 september t/m 9 december 2018

Ingrid Simons (Eindhoven, 1976), Sabina Timmermans ('s-Hertogenbosch, 1984) en Jeroen Vrijsen (Valkenswaard, 1975) exposeerden allemaal vlak na hun afstuderen als 'Brabantse Nieuwe' in de tuingalerij. Ze stonden toen aan het begin van hun loopbaan als kunstenaar. Ze wisten het zwarte gat na de kunstacademie te trotseren, zochten atelierruimte, vonden een galerie en begonnen enthousiast allerhande projecten. Nu, een aantal jaren later, nodigden wij hen opnieuw uit om recent werk te tonen: *Brabantse Nieuwe Revisited*.

Thomas Trum - Brabantse Nieuwe
17 december 2018 – 12 mei 2019

Thomas Trum (1989) studeerde in 2010 af aan het SintLucas in Boxel. In 2014 rondde hij zijn tweede studie *Man en Leisure* af aan de Design Academy Eindhoven. Trum is onder meer geïnteresseerd in verf en de fysieke eigenschappen ervan, in kleurvlakken en het effect daarvan op de (openbare) ruimte. Hij experimenteert met gereedschappen, verven, inkten en bewerkingstechnieken in en buiten zijn atelier. Zijn werk bestaat onder andere uit series vormexperimenten op doek, de buitenmuur en papier. Hij schuwt experiment in videokunst niet. Trum maakte binnen de reeks *Brabantse Nieuwe* een grote muurschildering voor de tuingalerij van Het Noordbrabants Museum.

Collectie

Aanwinsten

Directie en conservatoren zijn constant gespist op het verwerven van kunstwerken en historische objecten die een betekenisvolle uitbreiding van de collectie kunnen vormen. We kijken kritisch welke objecten een waardevolle toevoeging vormen op datgene wat we in de collectie hebben. De bijlage bij dit jaarverslag biedt een overzicht van de aanwinsten in 2018. Ondanks het relatief bescheiden aantal aanwinsten mag de kwaliteit van de verworven werken uitstekend worden genoemd. Eén werk springt daar zeker uit: in het voorjaar van 2018 kocht het museum de derde Van Gogh in slechts anderhalf jaar tijd. Deze verwerving trok landelijk én internationaal de aandacht.

Vincent van Gogh

Het betreft het schilderij *Stilleven met flessen en schelp*. Dit werk van Vincent van Gogh (1853-1890) bevond zich tot op heden in particulier bezit in New York; het was in 1987 te zien op de tentoonstelling *Van Gogh in Brabant*, de openingsexpositie van Het Noordbrabants Museum in de nieuwe behuizing in de Verwersstraat. Na de aquarel *Tuin van de pastorie te Nuenen* (in 2016) en het schilderij *Collse watermolen* (in 2017) is dit het derde werk van Van Gogh dat het museum in korte tijd heeft aangekocht. Het schilderij werd verworven voor een bedrag van 2,5 miljoen euro. Van Gogh schilderde het *Stilleven met flessen en schelp* in de herfst van 1884 toen hij in Nuenen woonde. Het werk wordt beschouwd als een van de beste stillevens uit zijn Brabantse periode. Het schilderij werd na aankoop gerestaureerd en zal in september 2019 te zien zijn in de tentoonstelling *Van Goghs intimi* in Het Noordbrabants Museum. Daarna krijgt het een ereplaats tussen de andere Van Goghs in de nieuwe Van Goghzaal.

Herinrichting

Sinds de heropening van Het Noordbrabants Museum in mei 2013 hebben ruim anderhalf miljoen mensen het museum bezocht. Een hoeveelheid waarover we bij de heropening nog niet eens durfden te dromen. Om de huidige stijgende lijn in bezoekerscijfers vast te houden en de vaste collectie onder de aandacht te brengen van meer bezoekers, is besloten de vaste collectie op een nóg aantrekkelijkere wijze te presenteren zodat de kunstwerken en objecten nóg beter uit de verf komen. Het museum toont uiteraard graag de laatst verworven aanwinsten, terwijl met de recente verwerving van drie werken van Vincent van Gogh de behoefte is ontstaan om deze kunstenaar prominenter te presenteren, met aandacht voor de context waarin hij werkte.

Ingrijpende aanpassingen

In 2018 is daarom de keuze gemaakt om Van Gogh een eigen zaal te geven op de plaats van de huidige Romeinzaal. Ook Jan Sluijters en de 'erfgenamen' van Bosch en Pieter Bruegel zullen binnen de semipermanente presentaties een prominentere plaats krijgen. De archeologische presentatie maakt in de toekomst deel uit van een enigszins gewijzigd *Het verhaal van Brabant*. In het najaar van 2018 is gestart met de voorbereidingen voor deze ingrijpende aanpassingen in de presentaties van het museum; de aanpassingen zullen in 2020 worden afgerond.

Restauraties

In Het Noordbrabants Museum bevinden zich vele objecten die ter aankleding van het gebouw dienen, zoals antieke kronen, haardschermen en spiegels. Deze objecten heeft Het Noordbrabants Museum in langdurig bruikleen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. In 2018 restaureerde Camiel Marchand de lijst van een prachtige penantspiegel in Lodewijk XVI-stijl. De spiegel is te bewonderen in de gele salon. In het kader van een in 2019 te houden expositie over de in Parijs werkzame broers Gerard en Cornelis van Spaendonck, *De geur van succes*, werd een groot aantal werken van deze schilders van bloemstillevens in restauratie gegeven.

Bibliotheek

De interesse van museumpubliek en andere geïnteresseerden in onze in 2013 heropende bibliotheek bleef achter bij de verwachtingen. Steeds meer informatie is immers beschikbaar via internet en voor onderzoek bezoekt men de meer specialistische bibliotheken. Hierdoor is de rol van onze bibliotheek veranderd, waarna in samenspraak met de collega's van Erfgoed Brabant en Design Museum Den Bosch is besloten een andere koers te gaan varen. De collectie boeken en tijdschriften is nauwgezet doorgenomen en teruggebracht tot een drietal handbibliotheken voor intern gebruik. Hiermee is in 2018 een start gemaakt. De verwachting is dat deze werkzaamheden in maart 2019 worden afgerond. Het Noordbrabants Museum blijft uiteraard informatie rondom de collectie digitaliseren en online ontsluiten via de corporate website en de website brabantserfgoed.nl.

Educatie

Het Noordbrabants Museum organiseerde ook in 2018 weer een scala aan educatieve activiteiten. Het educatieteam realiseerde een gevarieerd aanbod in het kader van tentoonstellingen, alsmede rondleidingen en workshops voor de reguliere bezoekers. Om bezoekers nog beter van informatie te kunnen voorzien, werd bij verschillende tentoonstellingen een audiotour ontwikkeld. Wat het onderwijs betreft werd naast de bestaande programma's ook nieuw aanbod ontwikkeld voor het primair onderwijs en intensiverden we de samenwerking met het hoger beroepsonderwijs. Tevens werd er actief samengewerkt met externe educatieve organisaties in 's-Hertogenbosch en Noord-Brabant.

Tentoonstellingseducatie

Bij de tentoonstelling *A Chinese Journey: The Sigg Collection* werden een introductiefilm en een audiotour gemaakt om extra achtergrondinformatie te bieden. De film toonde een compilatie van de bioscoopfilm *The Chinese live of Uli Sigg* (2016), een film gemaakt door Michael Schindhelm. De audiotour gaf context aan een twintigtal kunstwerken. Daarnaast werd de kunst in deze tentoonstelling gebruikt als inspiratiebron voor de jaarlijkse partnerscholententoonstelling, waarbij leerlingen van acht scholen uit het primair- en voortgezet onderwijs hun eigen kunstwerk maakten. In de zomermaanden waren 121 van deze werken te bewonderen in een tentoonstelling in het Medialab van het museum.

De tentoonstelling *Kamagurkistan*. Voorbij de grenzen van de ernst kon door niemand anders ingesproken worden dan door Kamagurka zelf. In zestien stops nam hij de bezoeker als reisleader mee door zijn wereld van cartoons, tekeningen, schilderijen en performances aan de hand van bijzondere anekdotes. Daarnaast werkte Kamagurka als gastdocent op AKV St. Joost een week lang samen met tweedejaars HBO-studenten van de opleiding illustratie en animatie aan korte humoristische animaties die uiteindelijk een plekje kregen in zijn tentoonstelling. Ook organiseerden we samen met Kamagurka en docent Wim Lemair een humorcollege, waar naast studenten ook 100 Kamagurka-fans op af kwamen. Het museum verzorgde het contact tussen Kamagurka en de organisatie van Theaterfestival Boulevard, waar hij met veel succes enkele optredens verzorgde.

Filmmaker Roel van Tour ging in opdracht van het museum naar India om een bijzondere introductiefilm over Manish Nai te maken voor de tentoonstelling *Manish Nai: Capturing Time*. De film toont de werkomgeving van de kunstenaar, zijn inspiratiebronnen en laat diverse kunstcritici aan het woord over hoe we deze kunstenaar kunnen plaatsen in het huidige kunstklimaat. De mooie en kleurrijke film kreeg veel waardering van onze bezoekers.

Bij de tentoonstelling *Jan Sluijters. De wilde jaren* maakten we een derde audiotour. De inspiratie van andere kunstenaars op het werk van Sluijters was het hoofdthema van de begeleide audiotour. De tour werd in de periode van 17 november t/m 31 december 2018 maar liefst 2.958 keer beluisterd. Een van Sluijters' inspiratiebronnen was het werk van Kees van Dongen. De gelijkenissen van zijn werk met dat van Kees van Dongen werden getoond in een korte film die door bijna alle bezoekers van de tentoonstelling werd bekeken.

De tentoonstelling *Uit de stal van Bosch* toonde de *Aanbidding der koningen* van Jheronimus Bosch en een verbeelding van dit Bijbelverhaal door zijn tijdgenoten en navolgers. Een acht minuten durende film toonde het onderzoek naar de werken, hetgeen nieuw inzicht geeft in de werkplaatspraktijk van Jheronimus Bosch. De tentoonstelling werd behalve door het reguliere publiek bezocht door 431 zeer jonge koningen, die het museum vanuit het primair onderwijs of in familieverband bezochten. In twaalf workshops tijdens de kerstvakantie knutselden 149 kinderen een kroon in het Spetterlab, luisterden naar het verhaal over de drie koningen en bezochten de tentoonstelling. 282 leerlingen van groep 1 t/m 6 kwamen voor een speciale rondleiding als koningen naar de tentoonstelling. Bij de tentoonstelling is ook een 'doe-blad' gemaakt voor de jonge bezoeker.

Rondleidingen en workshops

De gratis zondagmiddag rondleidingen door steeds twee wisseltentoonstellingen zijn nog steeds vrijwel altijd volgeboekt; in 2018 namen maar liefst 1.296 bezoekers hier aan deel. De jaarlijks terugkerende gratis vakantiewerkshops en familiezondagen die we samen met het Design Museum Den Bosch organiseren, waren wederom een succes met in totaal 565 deelnemende kinderen. In totaal werden in 2018 634 rondleidingen geboekt.

Primair- en voortgezet onderwijs

Dit schooljaar werd het museum door 9.697 leerlingen uit het primair- en voortgezet onderwijs bezocht. Zij namen 478 museumlessen en rondleidingen af uit het reguliere museumaanbod. Dit is een flinke stijging ten opzichte van 2017, hetgeen onder meer te verklaren is door het bezoek van alle basisscholen uit de gemeente Boxtel die gedurende het schooljaar 2017-2018 het museum bezochten. In 2018 kwamen zij met zo'n 2.000 leerlingen naar het museum.

MBO, HBO en WO

Het aantal studenten uit het MBO, HBO en WO nam iets af ten opzichte van 2017, zowel in schoolverband (1.628 studenten) als op individuele basis (2.938 studenten). De meeste bezoeken vonden plaats tijdens de tentoonstelling *A Chinese Journey*. Het bezoek van studenten aan het museum is sterk afhankelijk van de tentoonstellingen. In 2018 is gewerkt aan de ontwikkeling van nieuw aanbod voor deze doelgroep. Dit zal in het schooljaar 2019-2020 klaar zijn.

Samenwerking

Ook dit jaar werkte Het Noordbrabants Museum mee aan Museumschatjes van Erfgoed Brabant, Sjik (de VMB0-cultuurspeeldate) en de Uitlokdag voor HAVO/VWO-scholieren (de laatste twee in samenwerking met Bureau Babel). In het kader van Ondernemend Onderwijs maakten studenten van Pabo Den Bosch een vakoverstijgende museumles voor kinderen. 150 HBO-studenten van de opleiding Communication and Multimedia Design van Avans Hogeschool maakten dertig prototypes om het museum toegankelijker te maken voor middelbare scholieren. Deze initiatieven zijn niet alleen belangrijk omdat zij een nieuwe generatie docenten en ontwikkelaars in aanraking brengen met kunst, maar ook omdat zij ons inspireren met nieuwe, verrassende zienswijzen.

BankGiro Loterij

Het museum ontvangt als vaste partner van de BankGiro Loterij jaarlijks een bijdrage voor aankopen, tentoonstellingen en beheer en behoud van de collectie. In 2018 kon dankzij de deelnemers van de BankGiro Loterij bijgedragen worden aan de aanwinst *Stilleven met flessen en schelp* van Vincent van Gogh en aan de tentoonstelling *A Chinese Journey: The Sigg Collection*. Voor een selecte groep deelnemers organiseerden we een speciale bijeenkomst tijdens deze tentoonstelling. Ook bezochten ruim 2.000 deelnemers de BankGiro Loterij Open Dagen in Het Noordbrabants Museum. "De mix van rondleidingen en lezingen viel enorm in de smaak." aldus Michiel Verboven, Managing Director.

De BankGiro Loterij steunt 77 toonaangevende instellingen die zich inzetten voor cultuur in Nederland; in 2018 met ruim 74,8 miljoen euro. Met deze gelden wordt cultureel erfgoed behouden en toegankelijk gemaakt voor publiek. Twee derde van dat bedrag ging naar musea, molens en monumenten, zoals het Rijksmuseum, de Hermitage Amsterdam, Vereniging de Hollandsche Molen, het Fries Museum en Het Noordbrabants Museum. Een derde van het totale bedrag gaat naar organisaties zoals het Prins Bernhard Cultuurfonds en het BankGiro Loterij Fonds, die op hun beurt podiumkunsten, beeldende kunst, festivals, cultuurprojecten en concerten ondersteunen. www.bankgiroloterij.nl

Development

In januari 2018 startte de afdeling Development met als doel het relatiemanagement verder te versterken en om op de middellange termijn een structurele verhoging van de inkomsten en daarmee een verdere ondersteuning van projecten en aanwinsten te bewerkstelligen. Om de ambitieuze plannen waar te kunnen maken, werkt het museum samen met zijn trouwe subsidiënten, vrienden, fondsen en culturele partners, en met de vele bedrijven en particulieren die net zo enthousiast zijn over kunst, erfgoed en Brabant als wij. Door goede relaties met deze partners kan het museum tot buitengewone prestaties komen. Het Noordbrabants Museum is hen dan ook dankbaar voor hun genereuze steun, betrokkenheid en vertrouwen. De bijdragen van onze partners komen in het in 2017 opgerichte Het Noordbrabants Museum Fonds. Het fonds is opgericht om de aankoop van kunstwerken, restauraties, tentoonstellingsprojecten, publicaties en overige bijzondere activiteiten mogelijk te maken.

Hoogtepunten

Onze partners (zakelijke sponsors en particulieren) hebben met hun bijdragen aan Het Noordbrabants Museum Fonds in 2018 de aankoop van het *Stilleven met flessen en schelp* van Vincent van Gogh mede mogelijk gemaakt. Daarmee ondersteunen de sponsors de ambities van het museum om een aansprekende collectie Van Goghwerken op te bouwen. In 2020 zal de Van Gogh collectie van het museum verhuizen van het paviljoen in *Het verhaal van Brabant* naar een eigen Van Goghzaal. Zo wordt recht gedaan aan het belang van Van Gogh voor het museum.

De sponsors hebben elkaar in 2018 drie keer ontmoet: tijdens een persoonlijk diner met Uli Sigg en bij de opening van Theaterfestival Boulevard, waarbij een bezoek aan onze tentoonstelling *Kamagurkistan* werd gecombineerd met een bezoek aan de gelijknamige voorstelling van Kamagurka. Het jaar werd afgesloten met een feestelijke preview van de Boschtentoonstelling en een sponsordiner waarbij een ode werd gebracht aan de sterren van Het Noordbrabants Museum, zowel de kunstenaars als onze partners. De particulieren die ons ruimhartig steunen en samen onze Brabancirkel vormen konden elkaar daarnaast ontmoeten tijdens intieme, exclusieve bijeenkomsten, waaronder een bezoek aan het depot na de aankomst van het in 2018 verworven stilleven van Vincent van Gogh.

Het museum ontving een bijdrage van het Prins Bernhard Cultuurfonds Noord-Brabant voor de tentoonstelling *Papieren juweeltjes* en een bijdrage van de Mr. Paul de Gruyter Stichting voor de tentoonstelling *Uit de stal van Bosch*. In 2018 is de *Will en Jan van Hoof Kunstprijs Noord-Brabant* in het leven geroepen, een samenwerking tussen het Will en Jan van Hoof Fonds en Het Noordbrabants Museum. De prijs wordt jaarlijks uitgereikt aan een Brabantse kunstenaar met bewezen talent en is naast een blijk van waardering een impuls ter stimulering: de winnaar ontvangt een stipendium óf een opdracht ten behoeve van de collectie van Het Noordbrabants Museum. Als eerste winnaar van de prijs maakte Eelco Brand een videoanimatie in drie delen, geïnspireerd op de oeuvres van Jheronimus Bosch, Vincent van Gogh en Jan Sluijters, drie Brabantse meesters aan wie Het Noordbrabants Museum ruim aandacht schenkt.

Museum Plus Bus

In april 2018 sloot Het Noordbrabants Museum zich aan bij de Museum Plus Bus, een project dat ouderen in staat stelt een museum te bezoeken, ondanks hun lichamelijke conditie, geïsoleerde leefomgeving of financiële situatie. Stichting Museum Plus Bus is een samenwerkingsproject van veertien Nederlandse musea en richt zich speciaal op groepen ouderen die niet meer in staat zijn zelfstandig een museum te bezoeken. Sinds dit jaar gebeurt dat met twee gloednieuwe, duurzame bussen. Met een geheel verzorgd arrangement bezorgt de Museum Plus Bus senioren een onvergetelijke culturele dag uit. De steun van de BankGiro Loterij en haar deelnemers maakt het mogelijk dit arrangement kosteloos aan te bieden. We hebben dit jaar 28 groepen met de Museum Plus Bus in het museum ontvangen en hen op deze wijze verwend met een heerlijke dag uit.

Stichting Vrienden van Het Noordbrabants Museum

Het Noordbrabants Museum heeft een betrokken en actieve vriendenstichting. In 2018 is met het bestuur van de Stichting Vrienden van Het Noordbrabants Museum overlegd over de meest succesvolle strategie om de bestaande vrienden aan ons te blijven binden en nieuwe donateurs te werven. Onder de vrienden blijkt grote tevredenheid te bestaan over de georganiseerde activiteiten, maar vriendenbestuur en museumdirectie constateerden wel dat de organisatie efficiënter zou kunnen. Dit heeft geresulteerd in een nieuwe governance voor de Stichting Vrienden, waarbij het museum in de toekomst niet alleen verantwoordelijk is voor de organisatie van de activiteiten, maar ook bestuurlijke verantwoordelijkheid draagt. De goede relatie tussen de vrienden en het museum blijft gewaarborgd door ambassadeurs, die het gastheerschap tijdens vriendenbijeenkomsten verzorgen, maar ook contact met de directie onderhouden en kunnen adviseren over activiteiten en wensen van de vrienden. Enkele leden van het vriendenbestuur hebben zich bereid verklaard om in 2019 als ambassadeur hun betrokkenheid voort te zetten.

In 2018 werden verschillende activiteiten georganiseerd waarbij veel vrienden aanwezig waren. Tijdens de Nieuwjaarsbijeenkomst bezochten de vrienden de hoogtepunten van de vaste collectie. Conservator Hans November nam bij een bijeenkomst in het voorjaar de vrienden mee in de totstandkoming van de tentoonstelling *A Chinese Journey*. Ook waren er Vriendentafels, onder andere bij de tentoonstellingen *Geloven in Vriendschap*, *700 jaar Zwanenbroeders in 's Hertogenbosch* en *Manish Nai: Capturing Time*, waarbij ruimte was voor inhoudelijke verdieping alsook tijd om elkaar beter te leren kennen. We sloten het jaar af met een exclusieve preview voor alle vrienden voorafgaand aan de opening van de tentoonstelling *Jan Sluijters. De wilde jaren*. Veel vrienden maakten gebruik van deze mogelijkheid om in de vroege ochtend als eerste de sprankelende tentoonstelling te bezoeken. Tijdens de laatste Vriendentafel van het jaar kregen de vrienden nog een kijkje achter de schermen van de tentoonstelling *Uit de stal van Bosch. Jheronimus Bosch en de Aanbidding der Koningen*.

De vrienden van Het Noordbrabants Museum troffen elkaar ook buiten 's-Hertogenbosch. Zo gingen ze op bezoek bij het Gemeentemuseum in Den Haag en bezochten ze Museum Voorlinden. Het Noordbrabants Museum is trots op zijn vrienden, die op enthousiaste wijze betrokken zijn bij 'hun' museum. In 2019 vieren we samen het 35-jarig bestaan van de vriendenstichting.

De Stichting Vrienden van Het Noordbrabants Museum heeft als doel zo veel mogelijk particulieren te verbinden aan Het Noordbrabants Museum. Onze ruim 1200 vrienden ondersteunen het museum, ook in financiële zin, bij collectieaankopen, tentoonstellingen en projecten. Wij nodigen de vrienden jaarlijks uit voor activiteiten, variërend van ontvangsten, previews, inleidingen door conservatoren tot excursies naar andere musea.

De onderneming

Subsidiënten

Het Noordbrabants Museum stelt de goede banden met zijn subsidiënten bijzonder op prijs. De mooie resultaten van 2018 zouden ondenkbaar zijn zonder de voortdurende materiële én morele steun van provincie Noord-Brabant en gemeente 's-Hertogenbosch. Onze hoofdsubsidiënt, de provincie Noord-Brabant maakte, nadat ze in 2017 de aankoop van de *Collse watermolen* van Vincent van Gogh mogelijk maakte, het voor ons wederom mogelijk een werk van Vincent van Gogh te verwerven. Mede door een lening van de provincie Noord-Brabant konden we het schilderij *Stilleven met flessen en schelp* van Vincent van Gogh verwerven. Zo kan deze kernkunstenaar van ons museum in Brabant nóg beter op de kaart worden gezet. Samen met onze andere subsidiënt, de gemeente 's-Hertogenbosch en enkele cultuurpartners uit de stad realiseerden wij een landelijke citymarketing campagne voor de Cultuurstad van het Zuiden, hetgeen een positief effect heeft op de positionering van 's-Hertogenbosch als cultuurtoeristische bestemming, maar indirect ook op het economische klimaat van stad en regio.

Eigen inkomsten

Het percentage aan eigen inkomsten bedroeg in 2018 ruim 40%. De eigen inkomsten waren vooral te danken aan het hoge aantal bezoekers, die voor een deel kunnen worden toegeschreven aan de succesvolle tentoonstelling over Chinese hedendaagse kunst met de collectie van Uli Sigg en de exposities over Jheronimus Bosch en Jan Sluijters. De inkomsten uit sponsorgelden, fondsen en overige bijdragen waren ook hoger dan begroot. Voor de volledigheid wordt nog gemeld dat bij de eigen inkomsten ook inkomsten zijn uit verhuur van zalen, rondleidingen, museumlessen, horeca en museumwinkel. Overigens bleken ook deze inkomsten hoger dan begroot.

Organisatie

In 2018 hebben we ons beziggehouden met het verbeteren van de interne processen waaronder het projectmanagement. Mede door een verdere verbetering van de ICT werken we in projecten maar ook daarbuiten efficiënter en meer digitaal. Daarnaast hebben we veel aandacht besteed aan de tentoonstellingsprogrammering voor de lange termijn. Door verder vooruit te plannen ontstaat er een langere voorbereidingstijd die nodig is om bijzondere bruiklenen naar Brabant te kunnen halen. Door de hoge bezoekersaantallen bleken sommige bezoekersfaciliteiten niet meer te voldoen. In 2018 hebben we een aantal kleine en tijdelijke aanpassingen doorgevoerd. In 2019 nemen we de bezoekersontvangst en de daarmee samenhangende faciliteiten nader onder de loep.

Samenwerking Museumkwartier

Naast regelmatig overleg met de medehuurlers van het voormalige Griffiegebouw en de directeur van de Stichting Beheer Museumkwartier, heeft ook in 2018 driewekelijkse directieoverleg plaatsgevonden met het Design Museum Den Bosch. Daarbij is vooral gesproken over programmering en de gevolgen voor de bezoekers van beide musea, alsmede over facilitaire voorzieningen zoals de gezamenlijke MuseumShop. Zoals door alle huurders in nauw overleg met Stichting Beheer Museumkwartier is afgesproken, zijn in 2018 door een externe deskundige de gezamenlijke contracten en diensten in kaart gebracht en is een begin gemaakt met het opstellen van dienstverleningsovereenkomsten om de vaak al lang lopende mondelinge afspraken te formaliseren. Dit bleek geen sinecure. De overeenkomsten zullen in 2019 getekend worden. Met Maison van den Boer werd gesproken over uitrust van vertrekken op de begane grond van het Griffiegebouw en een restyling van de MuseumBrasserie die in 2019 wordt gerealiseerd.

Reacties op social media op onze wisselexposities

Karlijn ter Horst-Kemps
heeft Het Noordbrabants Museum beoordeeld – 5 ★
4 januari 2018

Een zeer mooi museum. Vandaag de tentoonstelling over de film “Loving Vincent” mogen bewonderen. ook genoten van de Jeroen Bosch foto art en de mooie geschiedenis van Brabant! Mooie locatie en ideaal te bereiken vanuit de Park en ride/centrum!

Hans Vos
heeft Het Noordbrabants Museum beoordeeld – 5 ★
10 april 2018

Erg mooi museum, oud en modern samengebracht zowel het gebouw als de kunst!! Zijn al meerdere keren geweest, telkens weer verrassend!! Mooie binnentuin met fijn terras, zeker als het zonnetje schijnt!!

Henny Vennink-Olij
heeft Het Noordbrabants Museum beoordeeld – 5 ★
31 mei 2018

A Chinese Journey bezocht. Genoten van het aanbod en de ruime opstelling hiervan. Het museum is prachtig gesitueerd middenin de stad. Daarvan is in het museum niets te merken, wat een rust vind je hier. Prachtige museumwinkel, een toplocatie om koffie te drinken of the lunchen met zeer vriendelijk personeel.

Ben Van Gool
heeft Het Noordbrabants Museum beoordeeld
16 november 2018

Het NBM werkt ongelooflijk hard aan kwaliteit van kunst en gastvrijheid in een sfeer die de bezoeker ruimte geeft voor de eigen invulling van bezoek. Het is ook een stijlvol museum. Een plek waar je met plezier vertoeft. Goeie koffie ook en vriendelijke bediening. En ik ben helemaal weg van Sluijters, een vurige kunstenaar.

KiesKleur Schilderies
heeft Het Noordbrabants Museum beoordeeld
9 januari 2018

Het is een museum waar zo veel te zien is dat ik snel terug moet komen. Heel vriendelijk en servicegericht personeel en last but not least: een restaurant met lekker eten en drinken 5 sterren!

Judith Voet
heeft Het Noordbrabants Museum beoordeeld
26 augustus 2018

Met de overzichtstentoonstelling van Kamagurka toont het museum weer haar veelzijdigheid voor breed publiek. Echt de moeite waard en duidelijk is dat hij veel meer dan cartoonist is!!

Sandra van den Nieuwenhof
heeft Het Noordbrabants Museum beoordeeld
24 oktober 2018

De kleuren van India. Capturing Time, solotentoonstelling van Manish Nai in Noord-Brabants Museum @NoordbrabantsM

Caroline StoffbergMSc
heeft Het Noordbrabants Museum beoordeeld
30 december 2018

@NoordbrabantsM Prachtige tentoonstelling van Jan Sluijters. My favorite #kunst #genieten

Marja van Bekkum
heeft Het Noordbrabants Museum beoordeeld
9 februari 2018

Jan Sluijters en Jeroen Bosch, en t pand prachtig, je kan er zelfs verdwalen zo groot is t, de sfeer is warm.

Financiële cijfers jaarrekening 2018

Balans per 31/12

ACTIVA	31/12/18	31/12/17
Vaste activa		
- Materiële vaste activa		
museumcollectie	p.m.	p.m.
deelcollectie bijzondere verwervingen	2.500.000	
inrichting museale en semi openbare ruimten	€ 1.211.046	€ 1.670.008
subtotaal:	€ 3.711.046	€ 1.670.008
Viottende activa		
- Vorderingen en vooruitbetalingen		
debiteuren	€ 162.452	€ 264.085
omzetbelasting	€ 145.894	€ 316.147
overige vorderingen en vooruitbetalingen	€ 903.017	€ 1.174.302
subtotaal:	€ 1.211.363	€ 1.754.534
- Liquide middelen		
kas	€ 9.771	€ 9.745
banken	€ 6.304.073	€ 5.420.653
subtotaal:	€ 6.313.844	€ 5.430.398
TOTAAL ACTIVA	€ 11.236.253	€ 8.854.940
PASSIVA		
- Eigen vermogen		
bestemmingsfondsen en reserves		
Ambitiefonds	€ 2.711.700	€ 2.711.700
Het Noordbrabants Museum Fonds	€ 1.127.881	€ 894.121
subtotaal:	€ 3.839.581	€ 3.605.821
- Algemene reserve		
algemene reserve - provinciale middelen	€ 323.980	€ 376.748
algemene reserve - museale middelen	€ 224.438	€ 275.145
subtotaal:	€ 548.418	€ 651.893
Totaal Eigen vermogen	€ 4.387.999	€ 4.257.714
Aankoopfonds		
aankoopfonds	€ 1.214.870	€ 761.222
subtotaal	€ 1.214.870	€ 761.222
Voorzieningen		
voorziening onderhoud en bouwkundige aanpassingen	€ 968.416	€ 862.102
Langlopende schulden		
investeringsbijdragen inrichting	€ 1.211.046	€ 1.670.008
nog te besteden en te bestemmen sponsorgelden	€ 1.500.000	€ 0
subtotaal	€ 2.711.046	€ 1.670.008
Kortlopende schulden		
crediteuren	€ 439.369	€ 364.235
overige schulden	€ 1.514.555	€ 939.659
subtotaal:	€ 1.953.924	€ 1.303.894
TOTAAL PASSIVA	€ 11.236.253	€ 8.854.940

Rekening van baten en lasten over 2018

	rekening 2018	begroting 2018	rekening 2017
BATEN			
subsidies	€ 4.950.062	€ 4.949.400	€ 4.928.672
eigen inkomsten	€ 3.385.144	€ 3.054.140	€ 5.256.403
TOTAAL BATEN	€ 8.335.206	€ 8.003.540	€ 10.185.075
LASTEN			
personeelskosten	€ 2.494.569	€ 2.588.900	€ 2.625.665
huisvestingskosten	€ 2.563.503	€ 2.709.640	€ 2.761.254
collectiekosten	€ 169.548	€ 115.700	€ 2.963.478
overige kosten	€ 934.846	€ 927.400	€ 809.365
activiteiten	€ 1.129.846	€ 1.230.000	€ 1.159.789
afschrijvingen	€ 458.962	€ 459.000	€ 458.962
TOTAAL LASTEN	€ 7.751.274	€ 8.030.640	€ 10.778.513
resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening	€ 583.932	€ -27.100	€ -593.438
RESULTAAT - bestemming			
mutaties reserves	€ -687.409	€ 27.100	€ 590.758
resteert te verdelen naar algemene reserve(s)	€ -103.475	€ 0	€ -2.681
Toevoeging resultaat aan algemene reserve(s)			
provinciale middelen	€ -52.769		€ -1.119
toevoeging algemene reserves	€ -50.706		€ -1.562
RESULTAAT	€ -103.475		€ -2.681

Bijlagen

Aanwinsten

Schenkeningen

Constructiedoos van De Gruyter
(inv.nr. 17812)
Schenking door de heer J. van den Beemt, Bemmelen

W.G.F. Jansen
(Harlingen 1871-1949 Blaricum)
De zusters van Orthenpoort
1920-1945
Olieverf op doek
(inv.nr. 17814)
Legaat door de heer Denig, Den Haag

Ossip Zadkine (Vitebsk 1890-1967 Parijs)
Buste van Vincent van Gogh
1955
(inv.nr. 15202)
Schenking Van Lanschot's Stichting
(voorheen langdurige bruikleen)

Frank Letterie (Den Haag 1931);
Koninklijke Gieterij Eijsbouts BV
Penning op het 700jarig bestaan van
de Illustre Lieve Vrouwe Broederschap
2018
(inv.nr. 17823)
Schenking door Illustre Lieve Vrouwe Broederschap,
's-Hertogenbosch

Vijf waaiers uit het bezit van Jonkvrouwe
Maria Johanna Anna Emilia Kolfschoten-
Verheijen uit 's-Hertogenbosch.
(inv.nr. 17829.1-5)
Schenking door Mr. Edzard Gelderman, Arnhem

Jan Sluijters
(’s-Hertogenbosch 1881-1957 Amsterdam)
Kinderportret van Dorothea Heijmeijer
van Heemstede
1944
(inv.nr. 17824)
Schenking door mevrouw D. Beijnes-Heijmeijer van
Heemstede, Amsterdam

Jan Sluijters
Portret van Henri A. Heijmeijer
van Heemstede
1941-1948
(inv.nr. 17825)
Schenking door mevrouw D. Beijnes-Heijmeijer
van Heemstede, Amsterdam

Jan Sluijters
Portret van Dorothea Heijmeijer
van Heemstede
1938
(inv.nr. 17826)
Schenking door mevrouw D. Beijnes-Heijmeijer
van Heemstede, Amsterdam

Annemarie Busscher
(’s-Hertogenbosch 1970)
Portret Ger van Dam Tia
2015
Olieverf en potlood op doek
(inv.nr. 17842)
Schenking door Ger en Wilma van Dam

Paul van Ryssel, pseudoniem van dr. P.F.
Gachet (Lille 1828-1909 Auvers-sur-Oise)
Spinster
Ets op verge papier
(inv.nr. 17844)
Schenking door de heer J.H. Veenhuis en mevrouw
W. Tinga, Bennekom

Eelco Brand (Rotterdam 1969)
HB movi (a tributie to Bosch)
2018
(inv.nr. 17850)
Schenking door Will en Jan van Hoof (in het kader van
de Will en Jan van Hoof Kunstprijs Noord-Brabant)

H. Jongsma
Herdenkingsschotel voor de hulp door
de Noord-Brabantse melkslijters tijdens
de watersnoodramp
(inv.nr. 17849)
Schenking door het Westlands Schaatsmuseum,
Schiedam

Aankopen

Antoon Derkinderen
(’s-Hertogenbosch 1859-1925 Amsterdam)
Maagd
ca. 1892
Olieverf op doek
(inv.nr. 17815)

Antoon Derkinderen
(’s-Hertogenbosch 1859-1925 Amsterdam)
De volwassen leeftijd
1894-1895
Tempera op doek
(inv.nr. 17816)

Antoon van Welie
(Afferden 1866-1956 Den Haag)
Herdersjongen
1894
Olieverf op doek
(inv.nr. 17817)

Antoon van Welie
(Afferden 1866-1956 Den Haag)
Isadora Duncan
1907
Houtskool en pastel op papier
(inv.nr. 17818)

Antoon van Welie
(Afferden 1866-1956 Den Haag)
Portret van een onbekende heer
1907
Zwart krijt, pastel, aquarel, potlood en
witte dekverf op papier
(inv. Nr. 17819)

Antoon van Welie
(Afferden 1866-1956 Den Haag)
Sterfbed van Ludwig van Beethoven
1901
Olieverf op doek
(inv.nr. 17820)

Uitgaande bruiklenen

Paul Bril (Antwerpen 1554-1626 Rome)
Landschap met Latona en de Lyrische
boeren op Delos
1609
Olieverf op koper
(inv.nr. 17846)
Langdurig bruikleen van Rijksdienst voor het
Cultureel Erfgoed

Nicolaas Visscher en Zacharias Roman
(uitgever)
Kaart Ducatus Brabantiae novissima
descriptio per Nicolaum Ioa Visscherum
1661-1661
(inv.nr. 17848)
Langdurig bruikleen van Tilburg University /
Brabant-Collectie, Tilburg

René Daniels (Eindhoven 1950)
La muse vénale
1980
Olieverf op doek
(inv.nr. 17813)

Vincent van Gogh
(Zundert 1853-1890 Auvers-sur-Oise)
Stilleven met flessen en schelp
1884-1885
(inv.nr. 17827)

Adriaen de Lelie
(Tilburg 1755-1820 Amsterdam)
Interieur met man en Keulse kruik
Circa 1785
Olieverf op paneel
(inv.nr. 17843)

Zilveren Monstrans
Breda, 1525/Antwerpen XVIIIA
(inv.nr. 17845)

Anoniem
Rechterluik van een altaar met het portret
van Honorine van Wittem, weduwe van
Gerard van Horne, heer van Boxtel
Eind 16de eeuw
(inv.nr. 17847)

Toezicht en directie

Stichting Noordbrabants Museum wordt sinds 1999 bestuurd volgens het raad-van-toezichtmodel. De stichting onderschrijft de principes en best *practice*-bepalingen uit dit model, zoals beschreven in de Governance Code Cultuur en past deze toe. De herziening van de Code in 2014 is aanleiding geweest de governance te toetsen aan de nieuwe Code en te besluiten tot aanpassing van statuten en directiereglement en tot het invoeren van een reglement voor de Raad van Toezicht. Deze aanpassingen zijn in 2018 met toestemming van de beide subsidiënten geëffectueerd.

Samenstelling Raad van Toezicht

Leden van de Raad van Toezicht van de Stichting Noordbrabants museum van 1 januari t/m 31 december 2018

voorzitter

De heer drs. Harry J.G. Hendriks
Voorheen CEO Philips Benelux en voorzitter Philips Pensioenfondsen. Onder meer Voorzitter Raad van Commissarissen CZ, Lid Raad van Commissarissen Philips Electronics Nederland B.V., Lid Raad van Commissarissen van FaberHalbertsma Groep, Lid Raad van Commissarissen Pala Groep, Lid Stichtingsbestuur PSV Voetbal, Lid Stichtingsbestuur "Ons Brabants Landschap", Voorzitter Stichting Ondersteuning Nederlandse Bach Vereniging, Lid Curatorium Stichting Nationaal Monument Kamp Vught, Portefeuillehouder "Kapitaal" bij Brainport Network.

vicevoorzitter

Mevrouw ing. Angélique J.M. de Vries-Schipperijn
SVP, Head of Global Presales and Customer Experience, SAP

lid

De heer ing. Jacques A.J.M. van den Hoven
Voormalig Lid van de Raad van Bestuur van Heijmans N.V. Onder meer Voorzitter van de Raad van Commissarissen van Van Raak Staal Holding B.V. te Tilburg en Lid van de Raad van Commissarissen van Crown van Gelder b.v. te Velsen Noord

lid

Mevrouw drs. Nicole S.B. Delissen
Eigenaar Nicole Delissen, Bureau voor Museaal management, projecten en advies, Bestuurslid Stichting Behoud Moderne Kunst, Voorzitter Stichting Uhambo Nederland

lid

Mevrouw drs. Titia M. Vellenga
Directeur Artara, kunstcoaching, Lid RvT van het Mauritshuis, Lid RvT van het Drents Museum, Voorzitter CODART Friends Foundation

Bestuur

Directeur-statutair bestuurder van de
Stichting Noordbrabants Museum
De heer dr. Charles C.M. de Mooij

Nevenfuncties

Voorzitter Stichting Vrienden van Het Noordbrabants Museum
Secretaris van de Stichting Bijzondere Leeropdracht Jheronimus Bosch
Bestuurslid Marggraff Stichting, Vught
Bestuurslid Stichting Archeologie, Bouwhistorie en Cultuur, 's-Hertogenbosch
Bestuurslid Stichting Hermeslezing, 's-Hertogenbosch
Lid Adviescommissie Geschiedenis en Letteren van het Prins Bernhard Cultuurfonds
Adviseur Stichting Bosch Research and Conservation Project
Lid Comité van Aanbeveling Art Breda
Lid Comité van Aanbeveling Stichting De Tempel van Empel
Lid Comité van Aanbeveling Lustwarande Tilburg

Culturele partners

ANWB

Avans Hogeschool, 's-Hertogenbosch	Holland Expat South Center	Open Monumentendag
AVROTROS	Illustre Lieve Vrouwe Broederschap,	philharmonie zuid
Babel, 's-Hertogenbosch	's-Hertogenbosch	Prins Bernhard Cultuurfonds
BankGiro Loterij	In Brabant	Rabobank
Basisschool 't Schrijverke,	Jazz in Duketown	Regio-VVV Meierij & Noordoost-Brabant
's-Hertogenbosch	J.K. Stichting, Vught	Renschdael Art Foundation
Basisschool Het Bossche Broek	Jeroen Boschcollege,	Rijksmuseum, Amsterdam
Centrum, 's-Hertogenbosch	's-Hertogenbosch	RKD- Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis
Basisschool Het Bossche Broek	Jeroen Bosch Ziekenhuis,	Schatten van Brabant
Zuid, 's-Hertogenbosch	's-Hertogenbosch	Sigg Collection, Mauensee
Beeld en Geluid, Hilversum	Kamagurka, Brugge	Simonis & Buunk, Ede
Bossche Kringen	Katholieke Bond voor Ouderen	Singel Laren, Laren
Bossche Omroep	Kindcentrum De Sprong, Rosmalen	Stedelijk Museum, Amsterdam
Brabant C	Koninklijk Museum voor Schone	Stedelijk Museum, Schiedam
Brabant Collectie Tilburg University	Kunsten Antwerpen, Antwerpen	Stichting Adriaans, Sint-Michielsgestel
Brabants Dagblad	Koninklijke Bibliotheek van België,	Stichting Bijzondere Leeropdracht Jheronimus Bosch
Brabants Historisch Informatie	Brussel	Stichting Bosch Research and Conservation Project
Centrum	Korzo	Stichting Museumkaart
Bunker Theaterzaken, Amsterdam	Kring Vrienden van 's-Hertogenbosch	Stichting Vincent van Gogh, Etten-Leur
CJP	Kröller-Müller Museum, Otterlo	Stichting Vrienden van Het Noordbrabants Museum
Collectie Nardinc	Kunstacademie AKV St. Joost	Theaterfestival Boulevard
Cultureel Organisatiebureau Artifex,	Kunstbalie, Tilburg	Triton Collection Foundation
Amsterdam	Kunstgalerie Albricht, Oosterbeek	Uitgeverij Waanders & De Kunst
Design Museum Den Bosch	Kunsthandel Ivo Bouwman, Den Haag	Van Abbemuseum, Eindhoven
d'Oultremontcollege, Drunen	Kunst Kijken met Ko & Kho	Van Gogh Brabant
DOCIS – Directeuren Overleg Culturele	Kunstenfestival ArtiBosch	Van Gogh Europe
Instellingen, 's Hertogenbosch	Kunstloc Brabant, Tilburg	Van Gogh Kerk, Etten-Leur
Dordrechts Museum, Dordrecht	L.W. Beekmanschool,	Van Goghhuis, Zundert
Drents Museum, Assen	's-Hertogenbosch	Van Gogh Museum, Amsterdam
Erfgoed Brabant, 's-Hertogenbosch	M+, Hong Kong	Vereniging Rembrandt
Fontys PABO, 's-Hertogenbosch	Museum Boijmans van Beuningen,	Vincentre Van Gogh Village, Nuënen
Fontys Hogeschool, Tilburg	Rotterdam	VisitBrabant, Oisterwijk
Frans Hals Museum De Hallen	Museum De Fundatie, Zwolle en	Vrije Academie
Haarlem, Haarlem	Heino/Wijhe	VVV, 's-Hertogenbosch
Galerie Coppens, Brussel	Museum Kranenburgh, Bergen (NH)	WBOOKS
Galerie De Zwarte Panter, Antwerpen	Museum Voorlinden, Wassenaar	We Are Public
Galerie Kunstuitleen Dijkstra,	Museumplusbus	Wij doen dingen, 's-Hertogenbosch
Waalwijk	Museumvereniging Muzerije,	Willem Twee, 's-Hertogenbosch
Galerie Jan van Hoof,	's-Hertogenbosch	
's-Hertogenbosch	Nederlands Bureau voor Toerisme & Congressen (NBTC)	
Galerie Karsten Greve, Keulen	Nicola Erni Collection, Zug	
Galerie Urs Meile, Lucerne	Noord-Hollands Archief, Haarlem	
Gemeente 's-Hertogenbosch	NRC	
Gemeentemuseum, Den Haag	NS	
Gerhard en Mariet Roetgering	OBS De Bolster, Sint-Michielsgestel	
Collectie, Enter	Ondernemersvereniging	
Gymnasium Beekvliet,	Verwersstraat	
Sint-Michielsgestel		
Hartje 's-Hertogenbosch		

Partners

Het Noordbrabants Museum bedankt alle partners voor hun steun in 2018.

Subsidiënten

Provincie Noord-Brabant

Grondleggers

Co-sponsors

Hoofdsponsors

Rabobank

Renschdael art foundation

Businessclubleden

Bossche Investerings Maatschappij (BIM)

Bymarjo

Enexis

Gasseling Search

Van Gelder Indian Jewellery

Gianotten Printed Media

Hesdo

Heijmans

Hof Hoorneman Bankiers

ITSN

Kuijpers

Labrys Reizen

Maison van den Boer

Eduard Strang Verhuizingen

Thomas International

Trigion

Vandervan Oriental Art

WBOOKS

Willaarts & Willaarts

Stersponsors

Fondsen

Bijzondere begunstigers

Dorothy Beynes-Heijmeijer van Heemstede

Dick Bosma en Joost de Jong

Ger van Dam en Wilma Kuiper

John en Patricia Groenewoud-Robeerst

Ton en Anne-Miek Nelissen-Hansen

Andries Stokker en Hans Smelik

Christ W.A.H. van der Ven

Geert en Noor van de Ven-de Gruyter

Merifin Foundation

Stichting Will en Jan van Hoof Fonds

Stichting Zandstaete

Stichting Van der Linden Fonds

Van Lanschot's Stichting

alsmede sponsors en begunstigers die anoniem wensen te blijven

Colofon

Tekst en redactie

Het Noordbrabants Museum

Ontwerp

Thonik

Foto's

Marc Bolsius

ByMarjo

Joep Jacobs

BGL

Het Noordbrabants Museum

Postbus 1004

5200 BA 's-Hertogenbosch

hetnoordbrabantsmuseum.nl

